

Pogled u istoriju

Dr. Rafael Pijade

Medicina i nacizam (2)

Lekari iz Kelna, dr Sigmund Rascher i dr Ernst Holzloenher vršili su eksperimente na logorašima u jednom od manjih, ali najstarijih logora, Dahau. Nemačka avijacija bila je vrlo zainteresovana za probleme hipotermije, u slučaju obaranja nemačkih aviona na planinskim visinama. Dr Johan Paul Kremer, profesor anatomije bavio se ispitivanjem posledica gladovanja, merio je kalorije zatvorenika u Aušvicu. Žrtve ovakvih eksperimenata na kraju bi bile usmrćene injekcijom fenola u srčani mišić, a zatim su obdukovane. Dr Karl Gebhart, ginekolog, proučavao je posledice teških povreda, nanesenih namerno na tela logoraša. Cevaste duge kosti vadjene su iz tela zdravih žena, nakon čega su bile poslane u institut gde se proučavala transplantacija. On je ispitivao i neplodnost kod žena i dejstvo hormona. Na inicijativu Himmlera dobio je čin SS generala. Sa svojom ekipom je ubrizgavao ženama otrovne materije, što je izazivalo zapaljenje jajnika. Ukazivali su na svoj uspeh tako što mogu da sterilizuju i 1000 žena dnevno. Na sterilizaciji žena posebno se istakao dr Horst Schuman koji je bio i pristalica eutanazije. Sterilizacija je obavljana i rentgenskim zračenjem, zbog čega je dolazilo i do teških opekotina kože. U slučaju operativnih kastracija, izvadjeni testikuli i jajnici, slani su u Breslau, u Institut za histopatologiju. Svrha tih eksperimenata bila je eliminisanje "nižih rasa".

U logoru Buhenvald je eksperimentisano pomoću materije "acedrin" sa tifusom. Profesor dr Eugen Haagen inficirao je logoraše bakterijama "rickettia tyffi". Rezultati tih istraživanja nedavno su publikovani u nemačkom časopisu, posvećenom zaraznim bolestima. Ljudi su bili inficirani i malarijom, hepatitisom, zatim žutom groznicom, boginjama, difterijom i tuberkulozom.

Gotovo u svakom logoru gde je bilo Jevreja, vršeni su eksperimenti, u Sachsenhausenu, Ganzweileru, kao i u već ranije pomenutim, poznatijim logorima. Jedan od "naučnika" tog vremena bio je i dr Joahim Murgovcki. Dr Mengele, "andjeo smrti" ušao je u istoriju kao pobornik superiorne germanske rase. On je odlučivao ko će da umre, a ko će ostati u životu. Majke sa malom decom najčešće su išle u gasne komore. On je vadio logorašima razne organe i slao ih u Kaizer-Wilhelm institut, u okviru univerziteta na kome se i školovao. Bio je poznat po surovosti i sadizmu. Izmedju ostalog, bavio se i veštačkim inficiranjem. Njegov se rad odvijao pod rukovodstvom dra Edvarda Wirhsa. Za svoj rad je i odlikovan. Uspeo je da izbegne sudjenje. Živeo je u Južnoj Americi, gde je umro prirodnom smrću u starosti.

Konspiracija nemačko-austrijskih lekara posle Drugog svetskog rata bila je striktna i potpuna. Sve optužbe su poricali. Većina njih je sačuvala svoj položaj, univer-

zitetske katedre, titule i međunarodni ugled. Tako je, recimo, dr Radin nastavio da učestvuje na međunarodnim kongresima. Dr Versschauer je blagovremeno uništio svoju korespondenciju sa doktorom Mengeleom. Sačuvana mu je profesura, a uskoro je bio izabran i za predsednika Lekarskog društva u Nemačkoj.

Na sudjenju u Nirnbergu 15 lekara - nacista, optuženo je za ratni zločin. Od njih je 7 osudjeno na smrt. Posle rata je lekarski stalež brižljivo sačinio teoriju da, uprkos grubih povreda lekarske etike, to je bilo delo neznatne grupe ljudi. Zločin takvog intenziteta nije zabeležen u istoriji medicine.

Zbog čega se posle 60 godina vraćamo ovim temama? To je neophodno, jer se svet ponovo suočava sa negiranjem holokausta. Naša je dužnost da osvežimo pamćenje javnog mnjenja. Time ćemo doprineti našem dugu za očuvanje poštovanja i uspomene na nedužne milionske žrtve.

Iz obilne literature na ovu temu, najviše podataka koristio sam iz rada dra Jehude Adama.

Ida Haider-Labudović

OD TADA VERUJEM U SUDBINU...

Svedočanstva i fotografije pod nazivom »Od tada verujem u sudbinu...« o transportu Jevreja u Baltičke zemlje, otvorena je polovinom aprila u Gutman galeriji, u praškom Jevrejskom kvartu. Iako svaka vizuelna ili verbalna podsećanja na dugi period straha i patnji Jevreja neizbežno izazivaju jak osećaj tuge i nemoći, u njima je pokušaj da se ukaže na neobjašnjive godine iz novije istorije čovečanstva. »Nauči sebe da reaguješ instinktivno, a ne kao čovek, jer ukoliko to ne uspeš nećeš preživeti«, stoji u jednom svedočanstvu.

Prvi deo izložbe prati sudbinu čeških Jevreja koji su 1942. godine transportovani u zemlje pod nacističkom okupacijom, Litvaniju i Estoniju. Drugi deo izložbe je u pripremi i njom će biti predstavljene sudbine onih koji su deportovani u Belorusiju i istočnu Poljsku.

Litvanski glavni grad Riga bio je određen kao destinacija za prva dva transporta pod nazivom »O«, i »P«, koji su iz geta u Terezinu krenuli januara 1942. godine. Zatvorenici iz prvog češkog transporta, zajedno sa nemačkim Jevrejima, zamenili su tadašnje stanovnike geta u Rigi, od kojih je većina bila ubijena tokom dva velika masakra u obližnjim šumama. Nakon likvidacije geta 1943. godine, preostali Jevreji su prebacivani iz jednog logora u Nemačkoj u drugi, gde su oslobođeni od strane Američkih i Britanskih snaga i Ruske armije u proleće 1945. godine.

Transporti »Bb« i »Be« krenuli su iste, 1942. godine u avgustu i septembru. Od hiljadu zatvorenika prvog transporta nije ni jedan preživio. Drugi, »Be« transport, je takođe najpre određen za Rigu, ali je poslat u Estoniju, kako je logor bio »pretrpan«. Muškarci, žene i deca, svi oni koji nisu bili sposobni za rad, naterani su da se skinu i predaju sve dragocenosti, nakon čega su ubijeni i gurnuti u masovnu grobnicu. Jedine preživjele predstavlja manja grupa žena koje su poslate u Talin preko koncentracionog logora Jägala, a zatim u druge koncentracione logore u Estoniji. Nakon evakuacije ovih logora u leto 1944. godine poslate su za Stutthof gde su se ponovo srele sa preživjelim iz Latvije. Odatle su prebačene u koncentracioni logor Ochsensoll, a zatim u Bergen-Belsen. Grupu ovih žena oslobodila je britanska vojska u aprilu 1945. godine.

Izložba je nastala nakon duže studije i istraživanja u arhivima i muzejima u svetu, na osnovu privatnih kolekcija i intervjuva sa preživjelim, koje je uradio Lukaš Pribyl u saradnji sa »Terezin Memorial« i »Terezin Initiative Institute«. Celokupan materijal će sledeće godine biti prikazan na filmu koji će se sastojati iz četiri dela.

Galerija je izdvojena montažnim zidovima sive boje, sa kojih se spuštaju panoi. Potresni zapisi i crno bele portretne fotografije i fotografije logora ostavljaju dubok utisak o nespojivim sudbinama Jevreja, prebačenih iz svog svakodnevnog okruženja u barake, iza žice logora. Izložbu prati video zapis sa autentičnim svedočanstvima o istorijskim okolnostima i ličnim iskustvima ljudi koji su preživeli užas deportacije i Holokausta.

Reuben Eldar

OSJEČKI NADRABIN DR SAMUEL SPITZER I NJEGOVI POTOMCI

Prolog

Ovaj spis spremio sam uz pomoć Emila Freundlicha (Nahariyah), poput mene jedan od prauka, sa podacima i dokumentima poznatih nama, te pomoću podataka dobivenih od Tamare Beck-Levi i Jakova Levija (New York City), Nedeljke Stanić (Bat Jam), Ivana Rechnitzera (Nahariya) i Malcolma Hardya (London). Ovi su podaci popunjenim onima koje smo našli u nekolicini publikacija o povijesti Života u Hrvatskoj (popis priključen) i povratne sprege svih potomaka koji su na životu. Dorit Eldar uredila je i proizvela konačnu verziju i pripremila opsežno stablo obitelji sa podacima svih potomaka. Spis je napisan na engleskom, Vlasta Kovač (Zagreb) prevela ga je na hrvatski.

Spis je posvećen osječkom nadrabinu dr. Samuelu Spitzeru, osnivaču istaknute Židovske obitelji u Sla-

voniji, te u sjećanje njegovih potomaka, mojih dragih stričeva, tetaka, bratića i sestričina, koji su stradali kao nevine žrtve ustaškog režima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH) 1941.-1945. Ja ću ih se uvijek sjećati sa ljubavlju i biti ću im zahvalan što su bili dragocjeni dio mojeg djetinjstva.

Glavni osječki rabin dr. Samuel Spitzer rodio se 1828. u Oedenburgu (Sopron), u Gradišću (Burgenland), na granici između Austrije i Mađarske. On je bio prvorođenac Izsak Spitzera i Helene Heim (rođene u Dresdenu) koji su živjeli u Keszethely (županija Zala, na zapadnom kraju jezera Balaton, Mađarska) gdje je Izsak u to doba služio kao rabin. Obiteljsko prezime Spitzer vjerojatno potječe od njemačke riječi "Spitz", što znači vrh ili šiljak, ali je i ime gradića na Dunavu u Austriji, otprilike na pola puta između Linza i Beča. Budući da njemački nastavak "er" znači "iz" ili "od", vjerojatno je da obitelj potiče iz spomenutog gradića Spitzta.

Roditelji su mladog Samuela poslali na školovanje u Prag, u tamošnji Rabinski seminar, koji je sredinom 19-tog stoljeća slovio kao moderna, neološka ustanova, gdje se podučava nova racionalistička židovska teologija, za razliku od ortodoksnog religijskog nauka. Samuel je istovremeno studirao i na Karlovu sveučilištu, te tamo stekao titulu doktora filozofije. U to je doba novoosnovana židovska općina u Osijeku (njemačkom Esseku, odnosno mađarskom Essegu) bila još vrlo mala, jer se Židovi sve do pred kraj prve polovine 19-tog stoljeća nisu smjeli naseljavati u Slavoniji. Osnovana je između 1845. i 1848., a godine 1849. brojala je svega 40 članova. No već 1852. broj članova je narastao na 578, pa je općina krenula u potragu za rabinom, te ponudila to mjesto Samuelu, što je on prihvatio, te tako 1853. u dobi od 25 godina došao u tadašnji Osijek. Na rabinskom položaju ostao je pune 42 godine, sve do svoje smrti 1895. u 67. godini, postavši naprije rabin, pa zatim nadrabin. U tijeku njegova službovanja u Osijeku je sagrađena zgrada židovske škole u Kolodvorskoj ulici (danas Radićeva), u kojoj su školovane generacije židovske djece, a danas su tamo prostorije osječke židovske općine i Pravni fakultet. Također je započela 1869. izgradnja velike sinagoge u Županijskoj ulici, ukoso preko puta osječke stolne crkve. Samuel je bio prvi nadrabin koji je održao bogoslužje u toj sinagogi. Danas ona više ne postoji, jer su je ustaše zapalili već u travnju 1941., odmah pošto su dograbili vlast. Samuel Spitzer se bavio i znanstvenim radom, autor je više studija iz židovske teologije i povijesti, te mnogo prigodnih publikacija na njemačkom jeziku, primjerice *O pismu u različitim narodima*, *Red službe za pomen mrtvih u bogomolji izraelitičke bogoštovne općine u gornjem Osijeku*, *Die Uhr* (sat), o tome kako su različiti narodi u različita doba računali vrijeme. U povodu proslave 40-godišnjice vladavine cara Franje Josipa napisao je knjigu *"Jubileum"*, u kojoj objašnjava porijeklo te riječi od hebrejskog pojma "jovel".